

Søndermarkskirken, Viborg 1981. Kai Nielsen: "Solopgangen fra det høje"

I Søndermarkskirken er "solen" skabt i rustfrit stål med stråler ud i hele kirkerummet og forbundet med svævende skibe, sejlende mod øst, frem mod lyset. Altervæggens farvede lysåbninger lader lyset spille med i fortællinger om både skabelse, inkarnation og opstandelse.

Hvad er religion?

Relegere = "at agte på"

Religare = "binde fast"

Begge betydninger giver mening!

- I middelalderen var religion lig med fromhed
- I reformationstiden blev det betegnelsen for de forskellige konfessionelle udgaver af kristendommen: Den katolske kirke, den lutherske kirke, den reformerte kirke etc.
- Med opdagelsesrejserne i 16. og 17. årh. får religion en videre betydning.
- Religionsvidenskaben bliver til med oplysningstiden i 1700-tallet.

Religion bliver det, der er særligt for mennesket.

"De enorme mysterier og usikkerheden i verden gør det – sammen med menneskets egen spørgende og vurderende selvbevidsthed – uundgåeligt, at der rækkes ud efter en form for yderste værdier og virkeligheder – hvilket blot er et andet navn for den religiøse søgen"

Er kristendom en religion?

Karl Barth (1886 – 1968): Religion og evangelium står i modsætning til hinanden. Evangeliet er åbenbaringen af Guds nåde. Religion er menneskets eget forsøg på at komme til rette med sin tilværelse.

Religionskritik

Religionskritikken stiller kristendommen overfor den udfordring at formulere Gudstanken på en måde, der svarer til vores eftermoderne tid og dens virkelighedsopfattelse.

- Religion er en projektion af vores længsler og ønsker – Ludwig Feuerbach (1804-1872)
- Religion er en mangel, et produkt af økonomisk ulighed og undertrykkelse – Karl Marx (1818-1883)
- Religion er det svage menneskes støttestav. Det er mennesket der skaber Gud – Friedrich Nietzsche (1844-1900)

- Religion er en sygdom, som mennesket skal befries fra for at blive sig selv – Sigmund Freud (!856-1939)

Kristendom og naturvidenskab. Det moderne verdensbillede

Naturvidenskaben beskæftiger sig med det samme som den kristne skabelsestanke, nemlig *universet*.

Naturvidenskab – den metodiske iagttagelse og beskrivelse af den erfarbare, materielle verden.

Universet – betydning: *vendt til ét* (bogstaveligt), *, hel, samtlig*.

Spørgsmål:

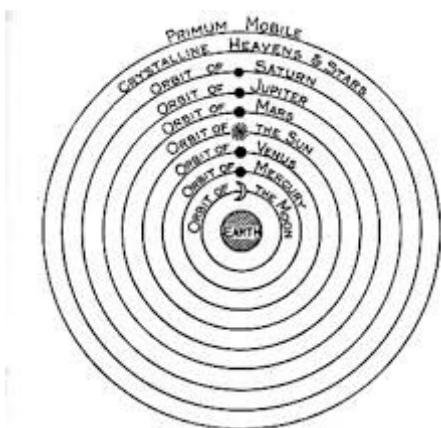
1. Finder naturvidenskaben de samme træk ved universet, som dem der hænger sammen med skabertroen?
2. Opfatter den også disse træk som udtryk for skabelse?
3. Er naturvidenskaben et alternativ til den religiøse skabelsestro?
4. Hvis de to virkelighedsopfattelser er uforenelige er det så en anfægtelse for skaber- og skabelsestroen?

1. Bibelens verdensbillede

- Verden opfattes som tredelt: Himlen, Jorden, og den underjordiske verden (2. Mos 20,4) med bl.a. de dødes skyggerige: Sheol.
- Himlen forstås som hvælvet og fast, med et firmament for oven (Job 37,18 og 1. Mos 1,6-8).
- Oven over himmelfirmamentet befinder der sig de store vandmasser, som både er et gode, som når man modtager en velsignelse af regn, og en truende kaosmagt, som når vandet fosser ned ved syndfloden (1. Mos. 7-8).

Altafgørende er det, at kaosmagterne holdes i de rette proportioner - "tæmmes". Derfor er Gud til stadighed virksom som skaber.

2. Aristoteles' verdensbillede (300-tallet f. Kr.)

Aristoteles' verdensbillede er et geocentrisk (Jorden i centrum) og empirisk begrundet kosmologisk system, hvor Jorden består af de fire elementer jord, vand, luft og ild, som har forskellige naturlige steder i universet. Oven for Månens bane findes himmellegemernes evige verden, der består af den uforanderlige substans æter, som bevæger sig i perfekte cirkulære baner. Alt under Månens bane er foranderligt, mens alt over er evigt og uforanderligt.

2. Middelalderens verdensbillede

Aristoteles' verdensbillede overtages af den kristne teologi. Gudstroen, tanken om synd og frelse etc. tænkes ind i den græske tanke om universets indretning.

Dantes *Den guddommelige komedie*: Menneskets kærlighed til Gud er den stræben, der fremkalder himmellegemernes rotation og al anden bevægelse.

Den klassiske fysiks verdensbillede – Kopernikus (1473-1543)

- Solen er universets ubevægelige midtpunkt. Jorden foretager en dobbelt bevægelse, dels omkring solen (1 år), dels omkring sig selv (1 døgn).
- Universet er indrettet af en Gud med visdom.
- De fysiske love gælder med logisk nødvendighed overalt i universet., dvs. tyngdekraften holder fx planeterne i deres baner.
- Til det ensartede univers svarer den allestedsnærværende Gud. ”Det absolutte rum er Guds sanseapparat”.

Det moderne verdensbillede

- Relativitetsteorien (Einstein) – mikrokosmos (atomfysikkens) – makrokosmos (det uendelige univers, big bang-teorien, det ekspanderende univers).
- Den moderne fysiks verdensbillede er ikke lig med menneskets erfaringsverden.
- Biologien – liv er opstået ved en tilfældighed.

Pagten mellem natur/universet og mennesket er gået i opløsning.

”Mennesket er som en sigøjner, der strejfer omkring i udkanten af et fjendtligt univers” (Jaques Monod, fransk biolog 1910-76).

Troens sprog

Viden er *påtvungen* viden, påtvunget af såvel logikken som det sanserne gør klar for os.

Troen er ikke påtvungen – den er en *fri* sag.

Viden påtvinges

Tro skænkes.

Hvad troen siger om Gud kan ikke verificeres (sandsynliggøres). Fx ”Alt virker sammen til gode for dem, der elsker Gud” (Rom 8,28)

Den videnskabelige sætning kan sandsynliggøres ved iagttagelser og eksperimenter

Troens sprog er lignelser. ”Hans vrede blussede op”

I vores almindelige sprog kan vi *blandt andet* tale i lignelser. ”Hun faldt i staver”.

Gudstjenesten udtrykker det, der ikke kan udtrykkes: Guds evige nærvær og alle-steds-nærvær.

Når præsten vender sig mod alteret, taler hun/han til et billede, Jesus. I kraft af ham får Gud et ansigt.

”Kan jeg objektivt gribe Gud, så troer jeg ikke, men netop fordi jeg ikke kan det, derfor maae jeg troe; og vil jeg bevare mig i Troen, maa jeg bestandig passe paa, at jeg fastholder den objektive Uvished, at jeg i den objektive Uvished er paa de 70.000 Favne Vand, og dog tror”. (S. Kierkegaard: ”Uvidenskabelig Efterskrift”)

”På hjertedybet vi fare ud, / hvor timeligt ej kan bunde”. Grundtvig i ”Der sad en fisker så tankefuld” (DDS 147,v 9).

Jais Nielsens (1885-1961)
Korrude 1949 til Vor Frelser Kirke i Vejle
Kirke

Trossætninger har også berøring med videnssætninger.

”Gud har skabt verden” eller ”Gud elsker os” er trossætninger.

Men:

Det er virkelig *denne* verden Gud har skabt

Det er virkelig i og gennem *denne* tilværelse, Gud elsker os,

Når sætninger lyder og er troet, er de nødvendige sandheder. Det er altså meningsløst at få dem verificeret.

Fra Dostojevskij: Rodion Raskolnikov:

Beder du ofte til Gud, Sonja? - spurgte han hende.

- Hvad ville jeg være uden Gud? - hviskede hun hastigt og bestemt og lod et sekund sit fugtige blik hvile på ham, idet hun greb hans hånd.

Og hvad gør han så til gengæld for dig? - spurgte han videre og så hende forskende i ansigtet.

Sonja tav længe stille, som kunne hun ikke finde svar. Hendes spæde bryst og skuldre bølgede i heftigt oprør.

Ti stille! Spørg ikke! De er uværdig. råbte hun pludselig og så ham vredt i øjnene.

»Sådan er det! Sådan er det!« gentog han hårdnakket for sig selv.

Alt gør han for mig! - hviskede hun hastigt og slog Øjnene ned. « »Alt gør han for mig«,

Gudstanken i Det Gamle Testamente

Der er ikke en samlet lære om Gud i Det Gamle Testamente, men der bruges en række billeder om Gud – både personbilleder og billeder fra naturen.

Den teologiske pointe:

- At skabe rum i verden for Gud.
- Gud kan ikke sammenlignes med noget skabt – jvf. Billedforbuddet (2 Mos 20,4-6)
- Om Gud kan der kun tales i billeder.
- Gud er det grænseløse og ikke en forstørret udgave af mennesket (4 Mos 23,19; Hos 11,9).

Spor af tanken om ”andre guder” (et gudepantheon) i de ældre lag af tekster (5 Mos 32,8f).

Gud Jahve er usammenlignelig med andre guder (Sl 113,5-6)

Tanken om, at Gud er så anderledes end andre guder, fører til den *monoteistiske* opfattelse.

De antropomorfistiske (menneskelignende) billeder

- Gud kan ikke nedskrives til at være et, en kraft eller et abstrakt begreb, en første årsag
- Gud er en *personlig* Gud.
- Mennesket kan indgå i en personlig relation til Gud
- Gud kan reagere på menneskets handlinger
- Guds reaktioner beskrives som menneskers affekter (jalousi, vrede etc.)
- Det personlige aspekt ved Gud kommer frem i adjektiver: den retfærdige, den levende der taler til sit folk, den lidenskabelige, den barmhjertige, den nådige, den tilgivende, den hellige, den skjulte.

Har Gud et køn?

- Gud omtales mest i *hankøn* og billederne er hentet fra mandens verden, (far, ægtemand, hyrde, dommer, konge). Men også billeder fra kvindens verden (en mor, der omsorg for sit barn (Es 46,3-4; Es 49,14-15))
- Teologisk pointe:
 - Gud overskrider de kønsmæssige grænser og dermed persongrænserne.
 - Guds billedlighed: at være skabt i Guds billede indebærer derfor begge kønsmuligheder.
 - Både mand og kvinde er skabt i Guds billede. Derfor kan Gud ikke lignedes alene ved ét af kønnene
 - Gud kan *lokaliseres* (templet) – og er dog *grænseløs* (himlen)
 - Guds magt er *altomfattende* – men har *udvalgt* Israel som sit folk.
 - Det Gamle Testamente fastholder både det *nationale* og det *universelle* aspekt i Gudsopfattelsen.
 - Gud er *historiens* Gud
 - Gud er *skabelsens* Gud
 - Gud er *lovgiveren*
 - Dyrebilleder (fx Hos 5,14)
 - Billeder fra de fire elementer: ild, vand, luft og jord (fx 2 Mos 3; Jer 2,13; Ez 37,9; Sl 62,3).
 - Billeder fra sygdom (Hos 5,12)!

Billedernes mening: at fastholde den nødvendige afstand mellem Gud og verden og dog finde sprog for, hvem den Gud er, der har gjort sig kendt i sit folk.

Fædrenes Gud og filosofernes Gud

I kristendommens første århundreder sammentænkes det bibelske Gudsbegreb med den antikke filosofis Gudsopfattelse.

Kristendommens Gudstanke er formet af mødet mellem to kulturer, den jødisk-kristne og den græske:

1. Den græske filosofi: Gud er altings grund (*arche*).
2. Den jødisk-kristne: I begyndelsen (*arche*) var Ordet (*logos*) (skabelsesberetningen 1 Mos 1 og Joh kap 1,1ff).